

УДК 811.161.2'282.2
DOI 10.35433/philology.2(97).2022.169-182

ЯВИЩЕ МЕТАФОРИЗАЦІЇ В СХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ

Т. М. Тищенко*

Статтю присвячено вивченню лексико-семантичної трансформації слова в східноpodільських говірках, яка базується на міжпарадигматичних зв'язках слів. Джерелами дослідження було обрано друковані та рукописні словники говірок східноpodільського ареалу української мови, у яких представлено лексику з конкретним значенням (тематичні групи "Бджільництво", "Рибальство", "Тваринництво", "Одяг і взуття", "Їжа та напої"), обрядову лексику (тематичні групи "Родильний обряд", "Весільний обряд") та емоційно-оцінну лексику (тематична група "Людина і її риси").

Зауважено, що в різних тематичних групах уживання замість одного слова іншого – репрезентанта іншої лексико-семантичної парадигми – на підставі спільності семантичного елемента виявлено неоднаковою мірою. Найбільш наповненою метафорами передбачувано виявилася тематична група лексики на позначення людини та її рис, менше – лексика з конкретним значенням.

Виявлено, що для кожної з досліджуваних тематичних груп лексики східноpodільського ареалу притаманні свої типові семантичні моделі утворення номінацій, зокрема для ТГЛ "Людина і її риси" визначальною є зооморфна метафора, яка є загальномовним явищем. Для ТГЛ традиційного будівництва визначальними є такі моделі метафоризації: "назва тварини" → "назва пристрою", "назва виробу з тіста" → "назва будівельного матеріалу"; ТГЛ назв одягу і взуття – "назва людини за етнічною належністю" → "назва одягу"; ТГЛ рибальства – "назва побутового предмета" → "частина снасті", "назва частини тіла людини" → "назва риби", ТГЛ бджільництва – "назва людини" → "назва бджоли" та ін. Визначено, що в східноpodільських говірках переважає власне метафора. Метафору, ускладнену деривацією, виявлено рідко.

Вивчення семантичної деривації одразу кількох груп лексики дало змогу виявити системність лексики окремого діалектного ареалу, точки перетину різних тематичних груп та спільні моделі лексико-семантичної трансформації слова в них.

Ключові слова: східноpodільський ареал, метафоризація, лексико-семантична трансформація слова, семантична деривація.

* кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та методики її навчання
(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини),
ttm1609@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1601-2543

PHENOMENA OF METAPHORIZATION IN EASTERN PODILLIA DIALECTS

Tyshchenko T. M.

The article deals with the study of lexical-semantic transformation of the word in Eastern Podillia dialects, which is based on inter-paradigmatic connections of words. The sources of the study were printed and handwritten dictionaries of dialects of the Eastern Podillia region of the Ukrainian language, which present vocabulary with a specific meaning (thematic groups "Beekeeping", "Fishing", "Livestock", "Clothing and footwear", "Food and drinks"), ceremonial vocabulary (thematic groups "Maternity rite", "Wedding rite") and emotional-evaluative vocabulary (thematic group "Human traits").

It is noted that in different thematic groups, the use of one word instead of another – a representative of another lexical-semantic paradigm – based on the commonality of the semantic element, was found to a different extent. Predictably, the thematic group of vocabulary for the designation of a person and his traits turned out to be the most filled with metaphors, less – vocabulary with a specific meaning.

It was found that for each of the studied thematic groups of the vocabulary of the Eastern Podillia area, typical semantic models of the formation of nominations are inherent, in particular, for the thematic group vocabulary "Human traits" the zoomorphic metaphor, which is a common language phenomenon, is decisive. The following models of metaphORIZATION are decisive for thematic group vocabulary of traditional building: "name of an animal" → "name of a device", "name of a dough product" → "name of building material"; thematic group vocabulary of clothing and footwear names – "name of a person by ethnicity" → "name of clothing"; thematic group vocabulary of fishing – "name of a household object" → "part of fishing gear", "name of a person" → "name of a fish", thematic group vocabulary of beekeeping – "name of a person" → "name of a bee", etc. It was determined that the metaphor itself prevails in Eastern Podillia dialects. A metaphor complicated by derivation is rarely found.

The study of the semantic derivation of several vocabulary groups made it possible to reveal the systematicity of the vocabulary of a separate dialect area, points of intersection of different thematic groups, and common models of lexical-semantic transformation of words in them.

Keywords: Eastern Podillia area, metaphORIZATION, lexical-semantic transformation of a word, semantic derivation.

Постановка наукової проблеми.

Для сучасного дослідника діалектних особливостей української мови одним з основних завдань є вивчення номінаційних процесів у різних її ареалах, зокрема способів номінації – сукупності прийомів реалізації принципів номінації, представленого тією чи тією мотиваційною ознакою, засобів і різновидів номінації та ін. Попередні наші дослідження дали змогу констатувати, що в східноподільських говірках представлено чотири способи номінації: деривація, композитивне словотворення, семантична трансформація, фразотворення, по-різному виражені в різних тематичних групах лексики (ТГЛ) [19; 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники звернули увагу на те, що названі способи номінації характерні для всіх ареалів окремої мови, тому їх можна вважати

універсальними, а, як зауважує А. О. Скорофатова, специфіка системи номенів зумовлена швидше неоднаковим функційним навантаженням способів номінації в певному діалекті [15: 77]. У полі зору українських діалектологів, які вивчають номінативні процеси в тих чи тих ареалах і ТГЛ, постійно перебуває семантична трансформація слова як один зі способів номінації. Праці П. Ю. Гриценка [6], В. В. Леснової [9], І. В. Гороф'янюк [3; 4], А. О. Скорофатової [15], Г. І. Гримашевич [5], Г. І. Мартинової та Т. В. Щербини [11], Г. Г. Березовської [1], А. Б. Поліщук [14], О. П. Оскірка [12] та інших засвідчують, що в українських діалектах семантична трансформація слова проявляється в лексико-семантичному та семантико-синтаксичному різновидах, перший із яких найбільш поширений у всіх

ареалах української мови й виявляється в розширенні чи звуженні семантики слова, метафоризації та метонімізації власне чи ускладнених деривацією. Лексико-семантична трансформація слова в східноподільських говірках вивчена недостатньо, що й визначає актуальність нашої розвідки.

Мета дослідження – розглянути лексико-семантичну трансформацію як наслідок метафоричних перенесень та виявити визначальні для окремих ТГЛ у східноподільських говірках моделі утворення номінацій шляхом метафоризації.

Джерелами дослідження обрано друковані та рукописні словники говірок східноподільського ареалу української мови, у яких представлено лексику з конкретним значенням (тематичні групи "Бджільництво" [21], "Рибальство", "Тваринництво", "Одяг і взуття" [2], "Традиційне будівництво" [14], "Їжа та напої" [13]), обрядову (тематичні групи "Родильний обряд" [22], "Весільний обряд") та емоційно-оцінну лексику (тематична група "Людина і її риси").

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Використання власних мовних ресурсів для створення номінативної одиниці може здійснюватися двома шляхами: шляхом надання готовій номінативній одиниці нової семантичної функції (семантична трансформація) і шляхом створення формально нової одиниці (деривація, композитивне словотворення та фразотворення).

Лексико-семантичну деривацію, що базується на міжпарадигматичних зв'язках слів та виявляє себе як уживання замість одного слова іншого, яке належить до іншої лексико-семантичної парадигми, але має спільний із першим словом семантичний елемент, мовознавці називають метафорою [цит. за 15: 84]. Автор статті в енциклопедії "Українська мова" О. О. Тараненко зауважує, що метафора – це "семантичний процес,

при якому форма мовної одиниці або оформлення мовної категорії переноситься з одного об'єкта позначення на інший на основі певної подібності між цими об'єктами при відображенні у свідомості мовця" [18: 334]. Семантична ознака, на основі якої виникає нове значення, є семантичним формантом, а дериват набуває нового значення, що тісно пов'язане з первинним значенням слова. Дослідники семантичної деривації зауважують, що, оскільки механізм метафоризації ґрунтується на взаємодії донорської та реципієнтної зон, то донорська зона, яка є постачальником мовних знаків для реципієнтної зони, зазвичай доступніша носіям для її розуміння [7; 8; 24]. Взаємодія цих зон сприяє постійному збагаченню лексичної системи мови [24: 334], що підтверджує тезу про те, що "вже в самій будові мови закладені великі можливості оновлення власних засобів, це природна особливість її існування, на яку спирається мовна динаміка" [17: 71]. На думку дослідників, під час опису появи нових значень слів необхідне "зіставлення вихідного й похідного значень, виявлення мінімальних складників семантики слова, визначення динаміки сем, причин та шляхів трансформації смислових компонентів слова" [17: 71].

Метафоричні номінації, виникаючи на основі зовнішньої схожості, схожості за функцією чи зовнішньо-функційної схожості, у східноподільських говірках репрезентують значну кількість семантичних моделей.

Для кожної з досліджуваних тематичних груп лексики говірок східноподільського ареалу притаманні свої типові семантичні моделі утворення номінацій.

ТГЛ "Людина та її риси".

Модель 1: "тварина" → "людина". Ця модель є визначальною для ТГЛ "Людина і її риси". Зооморфна метафора, яка ґрунтується на системі асоціацій, які виникають під час

зіставлення тварини й людини, є загальнономовним явищем, на що вказують дослідження на матеріалі говірок та літературної мови. Дослідниця східнослов'янських назв людини та її рис В. В. Леснова зауважила, що до вторинної номінації мовці вдаються переважно при негативній характеристиці людини [9: 102]. Подібне явище спостерігаємо і в східноподільських говірках, зокрема *лжаба* 'людина, яка має витрішкуваті очі', *жи|рафа* 'висока дебела людина', *жура|вел* 'людина з довгими худими ногами', *зм'ї|йя* 'злісниця, дуже зла, сварлива жінка', *ка|бан* 'дуже товстий чоловік', *ка|банчик* 'молодий товстий чоловік, невисокого зросту', *л|качка* 'жінка, яка перекидається при ходьбі з ноги на ногу', *вє|д|м'їд* 'клишонога людина', *ко|бел* 'чоловік-гультай', *лє|лєка*, *л|чapl'a* 'довгонога людина', 'людина, яка повільно ходить', *чє|рє|пaxa* 'повільна людина', *слон* 'вайло, неповоротка, незграбна людина', *та|ран'ка* 'худа людина', *тє|тєр'a* 'людина, яка погано чує', *поро|с'a* 'непомірно повна людина', *л|окун* 'чоловік з витрішкуватими очима', *о|сел* 'упертий чоловік', *о|рєл* 'красень', 'далекозорий чоловік', *ба|ран* 'дурний', *бик* 'чоловік великих розмірів', 'невихований, хамовитий, грубіян', *бу|гай*, *бур|мило*, *вє|д|м'їд* 'здоровило, чоловік високого зросту і міцної будови', *вє|рб|л'уд* 'горбатий чоловік', *во|рона*, *л|гавa* 'неуважна людина', *гин|дик* 'надута, чимось невдоволена людина', *л'о|шка* 'невисока товста жінка', *сви|н'a* 'непомірно повна жінка', *ко|рова* 'високого зросту і міцної тілобудови жінка', *жє|рє|л'бєц* 'молодий, повний енергії чоловік', *гу|син'a* 'повільна, поважна жінка'.

Інколи однослівна номінація є базою утворення аналітичної номінації, у якій атрибут уже закладений у семантиці простого номена, але у складній номінації посилює негативну семантику простого номена на позначення людини, наприклад: *кр'їт сл'їпий* 'людина, яка погано бачить',

л|курка сл'їпа 'людина, яка погано бачить', *л|чapl'a доўго|нога* 'довгонога людина', *ш|капа к|рива* 'крива людина, яка шкутильгає', *тє|л'a нє|зг|рaбнє* 'вайло, неповоротка, незграбна людина'.

Модель 2: "людина" → "людина": *ін|дус* 'застаріла загальна назва всього корінного населення Індії та Пакистану; індійці' [16: 4: 28] → 'чоловік-відлюдник', *кара|пуз* 'про маленького хлопчика; маля [16: 4: 101] → 'низькоросла людина', *ко|зак* 1. 'вільна людина з кріпосних селян або міської бідноти, що втекла на південні землі України й брала участь у визвольній боротьбі проти татаро-турецьких і польських загарбників'; 2. 'парубок, юнак взагалі'; 3. 'відважний, завзятий, хоробрий чоловік; молодець' [16: 4: 209] → 'чоловік із розкішними вусами', *кур|кул* 'багатий селянин-власник, на якого працюють наймити і незаможники [16: 4: 411] → 'жадібна до наживи людина', *бусур|ман* 'про людину іншої віри (переважно про магометанина)' [16: 1: 264] → 'неговірка людина', *особ'їст* 'чоловік-відлюдник', *турок* 'представник турецького народу' [16: 10: 327] → 'некмітлива людина', 'неговірка людина'.

Модель 3: "казковий чи літературний персонаж" → "людина": *качи|н'a гид|ке* 'незграбна дитина', *кар|га* 'сварлива, неприємна жінка', *к|лоун* 'жартівник', *коло|бок* 'невисокого зросту опецькувата людина', *косо|лапий* 'клишава людина', *кош|чєї* 'дуже худий чоловік', *крут|верт* 'вертлява людина', *л'їл'ї|пунт* 'чоловік низького зросту', *л'їл'ї|пунтка* 'жінка низького зросту', *прин|цєса* 'красуня', *л'ф'їгаро* 'праворний, який кругом встигає', *їази|ката х|вєс'ка* 'людина, яка збирає плітки', *л|баба-баба|рїха* 'жінка великих розмірів', *л'в'їд'ма* 'злісниця, дуже зла, сердита жінка', 'жінка з розпущеним нечесаним волоссям', *вовку|лака* 'відлюдькувата людина', *л'аличка* 'красуня'.

Модель 4: "предмет" → "людина": *каду|бок* (кадуб, кадїб) 'велика діжка'

[16: 4: 68] → ‘опецькувата людина’, *калан|ча* ‘висока спостережна башта на будинку пожежної команди’ [16: 4: 75] → ‘людина високого зросту’, *к|лун’а* ‘будівля для зберігання снопів, сіна, полови тощо, а також для молотьби, віяння й т. ін.; стодола’ [16: 4: 192] → ‘жінка великих розмірів’, *к|роква* ‘два бруси, з’єднані в горішній частині під кутом і закріплені долішніми кінцями до стін будівлі, на яких тримається дах’ [16: 4: 364] → ‘дуже висока з довгими ногами людина’, *л|лантух* ‘великий мішок з грубої тканини’ [16: 4: 445] → ‘товста людина’, *л|лиса ма|кітра* ‘лисий чоловік’, *л|лисий |бубон* ‘лисий чоловік’, *розмаз|н’а* ‘несмачна рідка страва’ [16: 8: 773] → ‘пестун’, тиха вода ‘боягуз’, *л|тичка* ‘довга палиця, жердина для підтримування витких рослин’ [16: 10: 134] → ‘висока людина’, *то|пол’а* ‘дерево родини вербових із високим прямим стовбуром, глянсуватими листками різної форми та одностатевими квітками у вигляді повислих сережок’ [16: 10: 197] → ‘висока людина’, *л|туча* ‘велика кількість, маса кого-, чого-небудь’ [16: 10: 330] → ‘товста жінка’, *чап|ра* (*чап|рак*) ‘вовняна підстилка під кінське сідло’ [16: 11: 268] → ‘п’яниця’, *чеч|реч|вик* ‘вид невисокого взуття’ [16: 11: 302] → ‘опецькуватий чоловік’, *шп|інга|л’ет* ‘металева засувка для замикання стулок вікон, дверей і т. ін.’ [16: 11: 524] → ‘людина невисокого зросту’, *йу|ла*, *д|зига* ‘дитяча іграшка у вигляді круга або кулі на осі, яка при швидкому обертанні утримується у вертикальному положенні’ [16: 2: 267] → ‘пустунка’, *с|к|інка* ‘невелика тонка пластинка, відколота, відрубана від деревини вздовж по волокнах’ [16: 9: 270] → ‘худа людина’, *ог|лобл’а / го|лобл’а* ‘1. Невелика тонка пластинка, відколота, відрубана від деревини вздовж по волокнах; 2. Довга жердина, яка використовувалася як зброя’ [16: 2: 109] → ‘жінка високого зросту’, *по|їн’а|чок* ‘круглолиций’, пампушка ‘повна людина’, *печ|н’ок / пень* ‘нижня частина стовбура дерева,

яка залишилась на корені після того, як дерево зрубали, спиляли, зламали і т. ін.’ [16: 6: 117] → ‘дурак’, *око|ренок* ‘нижня частина дерева, що прилягає до кореня’ [16: 5: 675] → ‘приземиста невисокого зросту людина’, *о|пен’ок* ‘їстівний гриб з жовтуватою шапінкою на тонкій високій ніжці, що звичайно росте купками на пеньках або біля коренів дерев’ [16: 5: 704] → ‘невисокого зросту чоловік’, *л|бан’ка* ‘кулястий або опуклий предмет, здебільшого порожній усередині; куля, кулька’ [16: 1: 102] → ‘жінка невисокого зросту’, *ба|рило* ‘невелика посудина для рідини (найчастіше з дерева) з двома днищами і опуклими стінками, стягнутими обручами’ [16: 1: 106] → ‘товста людина, яка має великий живіт’, *л|бодн’а* ‘дерев’яна низька діжка з кришкою’ [16: 1: 210] → ‘товста жінка’, *л|бочка* ‘велика дерев’яна або металева циліндрична посудина перев. опукла посередині, з двома плоскими днищами’ [16: 1: 223] → ‘невисока на зріст, товста, незграбна жінка’, *л|вал’анок* ‘зимове взуття з валяної вовни’ [16: 1: 286] → ‘тупа, нерозумна людина’, *л|вал’ок* ‘грудка мокрої, замішеної з соломкою глини для спорудження глиняних будівель або обмазування стін’ [16: 1: 287] → ‘вайло, неповоротка, незграбна людина’, *веч|р|ба* ‘дерево або кущ з гнучким гіллям, цілісними листками і зібраними в сережки одностатевими квітками’ [16: 1: 325] → ‘висока худа людина’, *ло|мака ви|сока* ‘велика палиця; дрючок’ [16: 4: 543] → ‘високий дебелий чоловік’, *ло|пух* ‘бур’ян родини складноцвітих із широкими листками і чіпким суцвіттям з колючками; реп’ях’ [16: 4: 547] → ‘неприспосований до життя чоловік’, *год|в’їко* ‘відвійки – 1. Відходи зерна після молотьби та віяння; погане, засмічене зерно; 2. Пісне молоко, відділене від вершків за допомогою сепаратора’ [16: 1: 564] → ‘відлюдькуватий чоловік’, *л|вул’ї* ‘спеціально зроблена дерев’яна скринька або видовбана колода для тримання бджіл’ [16: 1: 785] → ‘вайло, незграбна людина’, *ги|л’ака* ‘боковий

відросток від стовбура дерева або чагарника, який розгалужується на менші відростки — гілки, віти' [16: 2: 69] → 'висока худа людина', *глотка* 'частина травного каналу, що з'єднує ротову порожнину з стравоходом' [16: 2: 87] → 'непомірно повна людина', *стодола* 'будівля для зберігання снопів, сіна, полови тощо, а також для молотби, віяння і т. ін.' [16: 9: 724] → 'непомірно повна жінка', *сухост'їн* 'сухостій 'засохлі дерева, кущі і т. ін., що стоять на корені' [16: 9: 870] → 'довгов'яза, худа людина', *кошук'а* 'сорочка' [16: 4: 318] → 'неохайна жінка'.

Такий спосіб трансформації семантичної структури слова характерний і для сучасної літературної мови. З ремарками *розм.*, *жарт.* чи *ірон.* у СУМі зафіксовано лексеми *лантух* 'неповоротка неспритна людина' [16: 4: 445], *лопух* 'про некмітливу людину' [16: 4: 547], *розмазня* 'нерішуча, слабохарактерна людина' [16: 8: 733], *шпінгалет* *жарт.* 'невеликий на зріст юнак або підліток' [16: 9: 524], *дзита* 'швидка в рухах, вертлява людина' [16: 2: 267], *індус* *ірон.* 'одноосібник' [16: 2: 28], *скелет* 'худа людина' [16: 9: 258], *кістяк* 'про дуже худу, виснажену людину' [16: 4: 170].

Модель 5: "назва страви" → "назва людини": *коло|туха*, *коло|туха* 'сироватка', 'ряжанка' [16: 4: 235] → 'сварлива жінка, яка збурює колотнечу, сварки'.

Такі моделі утворення номенів на позначення людини є загальноукраїнськими, що підтверджено діалектними словниками різних ареалів, хоча інколи спостережено незначну відмінність у семантиці. Наприклад, лексеми *ба|ран* у західнополіських говірках позначає сему 'нерозумна людина' [10: 16], *ба|рило* в українських говірках Одещини – 'повна кругленька людина, черевань, пузань' [10: 16], *бодня* в буковинських говірках – 'товста жінка' [10: 28], *бочка* в говірках нижньої Наддніпряниці – 'товстуха' [10: 29],

бугай у східнослобожанських – 'здоровило', у буковинських – 'телепень, великий, неповороткий' [10: 32], *бурмило* у полтавських – 'людина, яка щось бурчить, на щось нарікає', 'неповоротка, груба, неговірка людина'; у говірках Рівненщини – 'людина високого зросту й міцної будови'; у гуцульських говірках – 'здоровань'; у буковинських – 'недотепа, телепень'; у говірках Одещини – 'недотепа, телепень', 'здорова незграбна людина, яка неясно розмовляє', 'непривітна людина' [10: 33]; *валах* у західнополіських, у говірках бузько-інгульського ареалу Миколаївської області та українських східнослобожанських говірках – 'неповороткий вайлуватий чоловік'; у нижньонадніпряньських – 'гладкий, опецькуватий чоловік' [10: 35]; *вальок* у нижньонадніпряньських – 'дуже гладка людина'; у східнослобожанських – 'неповоротка лінива людина' [10: 36]; *верба*, *вербило*, *вербина*, *вербиняка* у нижньонадніпряньських – 'людина високого зросту'; *голобля* у говірках бузько-інгульського ареалу – 'висока людина' [10: 59]; *вулий* у західноволинських – 'неповоротка, незграбна, лінива людина' [10: 47]; *лопух* у буковинських – 'нерозторопна людина', у гуцульських – 'некмітлива людина', 'тупувата людина' [10: 137]; *ломака* у західноволинських – 'неповоротка людина', у буковинських – 'здоровань', 'ледащо' [10: 145]; *кроква* в нижньонадністріанських – 'дуже худа й висока людина' [10: 131]; *турок* у західнополіських – 'дурень, розумово обмежена людина' [10: 260].

ТГЛ "Традиційне будівництво". У рукописному Словнику назв традиційного будівництва в східнополіських говірках Л. Б. Поліщук [14] зафіксовано незначну кількість лексем, утворених шляхом метафоричного перенесення за подібністю форм реалій.

Модель 1: "виріб із тіста" → "назва будівельного матеріалу": *Ібаб'чка* 'солодкий, здобний високий білий хліб циліндричної форми, що за

православним звичаєм випікають до Великодня та поминальних днів → 'баб'ка 'грудка мокрої, змішаної з соломою глини' [14: 40], ба'лабуха '1. Гуля. 2. Невелика булочка' [16: 1: 93] → 'грудка мокрої, змішаної з соломою глини' [14: 69], о'ладочок 'невеликий товстий млинець' [16: 5: 685] → 'грудка мокрої, змішаної з соломою глини' [14: 69].

Модель 2: "назва форми певної реалії" → "назва будівельного матеріалу": ва|гончик 'спеціально устатковане приміщення для перевезення людей і вантажу по рейкових коліях' [16: 1: 275] → 'грудка мокрої, змішаної з соломою глини' [14: 69].

Модель 3: "назви фауни" → "назви пристрою", наприклад: гу|сак 'пристрій у формі шиї гусака, через який до будинку заводять електроенергію', рак, ба|ранчик, к'ішка / 'кошка 'металевий прилад із загнутими кінцями для витягування затонулих відер' [14: 69]. Такі номінації утворилися, очевидно, через подібність будови пристрою та будови тіла тварини (клешні в рака, роги в барана, кігті в кішки, шия в гусака).

Модель 4: "назви предмета" → "назви пристрою": і'як'ір 'пристрій для утримання на місці суден, плавучих маяків тощо у вигляді металевого стержня з лапами, які чіпляються за ґрунт' [16: 11: 637] → 'металевий прилад із загнутими кінцями для витягування затонулих відер'; і'пугало, і'цуче'ло '1. Набита тирсою, соломою і т. ін. шкура тварини, птаха, що відтворює їх зовнішній вигляд; 2. Подоба людини, людської постаті, виготовлена з глини, воску або іншого матеріалу чи з набитого чим-небудь одягу людини' [16: 11: 392] → 'невеликий отвір у стелі погребу, льоху або кагату для виходу пари і поганого повітря'.

Отже, лексеми, які зазнали семантичної трансформації, втягнуті в тематичну групу лексики традиційного будівництва в східноподільських говірках з інших тематичних груп

конкретної лексики, переважно ТГЛ назв їжі та тваринництва.

Для ТГЛ "Рибальство" відзначено такі типові семантичні моделі:

Модель 1: "частина тіла чи тварини" → "назва снасті чи її частини": і'морда 'рибальська лозова снасть, що має форму лійкоподібної корзини', к'рило, к'рил'ц'е, ло|патка 'плавець горизонтальний', г'реб'ін', греб'і'нец' 'плавець вертикальний'.

Модель 2: "частина тіла" → "риба": но|сан' 'йорж, дрібна прісноводна риба з колючими плавцями, Aegina segna L.'; хв'іст / ф'іст 'середня частина невода у вигляді вузького довгого мішка, куди потрапляє риба'.

Модель 3: "предмет" → "частина снасті, яка схожа на цей предмет": ка|чалка, ка|тушка, ма|йяк 'поплавок на великій рибальській сіті, неводі', кул', ку|лик, і'ворок, і'ворочок 'середня частина невода у вигляді вузького довгого мішка, куди потрапляє риба'.

Модель 4: "деталь одягу" → "частина снасті": і'пазуха, кар|ман, мат|н'а 'середня частина невода у вигляді вузького довгого мішка, куди потрапляє риба'.

Модель 5: "предмет" → "частина риби": і'парус, гост|рак 'плавець вертикальний'.

Модель 6: "комаха" → "снасть, схожої на продукт життєдіяльності комахи" на|вук 'сітка квадратної форми для лову риби'.

Ця тематична група відрізняється незначною кількістю номінацій метафоричного походження, проте виявлено 6 моделей утворення назв реалій рибальства.

ТГЛ "Їжа та напої". У цій групі відзначено метафоричні перенесення, утворені за такими семантичними моделями:

Модель 1: "птаха" → "обрядовий хліб": і'качка, і'голуб', і'жаі'воронок 'печиво, яке готують на свято сорока святих'.

Модель 2: "паливо" → "напій": і'паливо, пал'і'не, го|р'уче 'алкогольні напої загалом'. Використання сленгу як мотиваційної бази для

новоутворень у говірці доводить відкритість її лексичної системи.

Модель 3: "тварина чи її частина" → "виріб чи страва": *цан* 'салат зі свіжих овочів (солодкої кукурудзи, горошку, помідорів, перцю, моркви) та ковбаси й майонезу', *рожьки* 'виріб з прісного тіста у вигляді равлика'.

Модель 4: "частина взуття" → "частина хлібного виробу": *п'ідошва* 'скибка зі споду хліба чи короваю'.

Модель 5: "одяг" → "основа приготування страви": *фар|тух* 'частина свинячої туші, з якої виготовляють м'ясний рулет'.

Модель 6: "будівельний матеріал" → "хліб певної форми": *кир|нич*, *кир|п'іч*, *к'ір|п'іч* 'хліб прямокутної форми'.

Модель 7: "свято" → "обрядовий хліб": *ва|сил* 'обрядовий хліб, який випікали на Василя (14 січня)'

Модель 8: "частина тіла людини" → "страва" *пал|чики* 'страва із відбитого і завернутого невеликим рулетом м'яса'.

ТГЛ "Назви одягу, взуття та прикрас".

Модель 1: "назва фауни" → "назва виробу": *йожик* 'приколка, обшита тканиною з великим ворсом, яку одягають на закручене волосся', *з|м'єйка* 'довга механічна застібка на одязі; блискавка', *п'іўник* *печу|шок*, *п'іту|шок* 'хлопчача трикотажна шапочка з приплюснутим верхом', *коник* 'металева застібка у вигляді гачка, що пришивається проти петлі на одязі', *краб*, *к|рабик*, *к|раб'ік* 'пластмасова приколка, яка складається із двох частин, схожих на грабельки'.

Модель 2: "частина тіла тварини" → "назва шевського пристосування": *лапка* 'копал, на якому шили або ремонтували взуття', *ко|пит*, *копи|то* 'копал, на якому шили або ремонтували взуття; лапка'.

Модель 3: "назва країни" → "назва одягу": *а|л'аска* 'зимова куртка з капюшоном, оздобленим хутром', *па|нама* 'літній капелюх із широкими крисами, плетений або пошитий із тканини'.

Модель 4: "назви водного транспорту" → "назви взуття, деталей одягу": *лодочки(а)* 'жіночі туфлі з гострими носками і на низьких підборах', 'виріз на платті для шиї, горизонтальний від плеча до плеча', *ко|раблик* 'виложистий бортовий комір із гострокутними кінцями'.

Модель 5: "продукт життєдіяльності комахи" → "головний убір": *паву|тинка*, *паву|т'інка* *пау|т'інка* *пау|тинка* 'просвітчаста хустка білого кольору, вив'язана з тонкої шерсті або пуху'.

Модель 6: "назва людини" → "назва одягу": *сти|л'аги* 'стильні штани'.

ТГЛ "Бджільництво". Для цієї групи характерна антропоморфна метафора. В. В. Калько, досліджуючи антропоморфну метафору в концептуальній царині "рослина", зауважила, що значна кількість такого різновиду метафори підтверджує загальну думку лінгвістів про наскрізну антропоцентричність мови, оскільки "людина в мові зафіксувала свою фізичну подобу, свої внутрішні стани, свої емоції і свій інтелект, своє ставлення до предметного й непередметного світу <...>. Майже в кожному слові можна віднайти сліди людини" [7: 110].

Модель 1: "назва людини за її діяльністю" → "назва бджоли": *роз|в'ідники*, *роз|в'еч:ики*, *роз|в'ідниц'а*, *роз|в'еч:иц'а*, *роз|в'ідувал'ники* *роз|в'ідувал'ниц'а*, *роз|в'етка*, *роз|в'ітка*, *ви|н'ухувач'і*, *иш|чєйка*, 'бджола, яка шукає місце для поселення всього відведеного рою або вивчає місце найкращого взятку', *роб'іт|ниц'і*, *робот'ага* 'усі бджоли в сім'ї, крім матки і трутнів', 'бджола, що літає за взятком, носить мед', *зло|д'ужька*, *зло|д'їйка* / *з|лод'їйка*, *кра|дунка*, *кра|д'їжка*, *на|л'ітниц'а*, *л|лежи'ен* 'бджола, яка краде мед чужої сім'ї', *пат|рул'*, *ох|рана*, *ох|ран'іки*, *сто|рожа*, *ст|ража*, *сторо|жа*, *сторо|ж'і*, *варта* 'частина бджолоїної сім'ї, яка охороняє вулик від злодійок', *танц'їў|ниц'а* 'бджола, яка сповіщає про вдало знайдене місце з

медоносами', *хаз'а|йі*, *ха|з'аїка*, *госпо|дарки*, *трудо|їу|ниці'а*, *трудо|ага*, *домоха|з'аїка*, *домогоспо|дарка*, *сан'і|тарка* 'молоді бджоли, які господарюють у вулику: переробляють нектар, прибирають, годують потомство', *госу|вал'ниці'і* 'бджоли, які годують матку, в разі її загибелі можуть стати матками-трутівками', *вихо|ватеч|ка* 'сім'я бджіл, з якої пасічники вирощують продуктивних маток', *н'ан'і|ки*, *Ін'ан'і|ки*, *обч|слуга*, *кор|м'іл'іці'і* 'бджоли у вулику, які доглядають розплід', *зби|рал'ниці'а*, *зби|рачка*, *з|борищиці'а*, *с|борищиці'а* 'бджола, у якої в медовому носіку мед або нектар', *ко|р'іу|ка* 'бджола, що літає за взятком, носить мед', *реч|кор|д'істка*, *реч|корц|менка*, *реч|кор|дистка* 'матка, яка дає багато приплоду', 'сім'я, яка дає багато меду'.

Модель 2: "назви людини за віком" → "назви бджоли": *моло|д'ож* 'молоді бджоли, які господарюють у вулику: переробляють нектар, прибирають, годують потомство', *д'е|їка* 'матка від першого вильоту до запліднення'.

Модель 3: "назви людина за соціальним статусом" → "назва бджоли": *ца|риці'а* 'матка', *сиро|та*, *с|тадо* 'рій, у якому загинула матка'.

Модель 4: "назви одягу" → "назви реалій бджільництва": *ру|башечка*, *кожу|шок* 'півочка від яйця, з якого виходить бджола', *с|вита* 'скупчення навколо матки, утворення рою', 'бджоли, які годують матку'.

Модель 5: "назви посуду" → "назви реалій бджільництва": *І|мисоч|ка* 'найбільша комірка для вирощування матки'.

Модель 6: "етнонім" → "назва вулика": *ла|тши* 'рамковий вулик, винайдений у Латвії'.

Модель 7: "назви частин тіла тварин" → "назви реалій бджільництва": *І|роги* 'запаски статевого органу трутня у тілі матки, знак про запліднення'.

Модель 8: "фізичний стан води" → "назви продуктів бджільництва": *к|рига* 'віск разом із медом', 'воскова плівка, якою бджоли закривають комірки з медом', 'мед, який кристалізувався'.

У ТГЛ *родильного обряду* метафоризація мало представлена, крім того, окремі репрезентанти цієї ТГЛ можна розглядати як репрезентанти ТГЛ "Людина і її риси", оскільки до складу ТГЛ *родильного обряду* входить лексико-семантична група на позначення учасників обряду. В обох групах визначальною є зооморфна метафора.

Модель 1: "назва тварини" → "назва жінки": *к|вочка*, *коро|лиці'а*, *коро|лиці'а*, *коро|лиха*, *крол'і|чиха*, *коро|лиха*, *к|ци'ка* 'жінка, яка народила й виховала багато дітей'.

Модель 2: "назва тварини" → "назва дитини": *би|чечок* 'хлопчик, виходуваний материнським молоком'.

Модель 3: "назва одягу" → "назва захисної півки дитини": *І|чепчик*, *І|ч'іпчик*, *на|І|ітка* 'півка на голові новонародженого', *со|рочка*, *ру|башка* 'натільна білизна', 'захисна оболонка, у якій інколи народжуються діти'.

Модель 4: "назва взуття чи його частини" → "назва жінки": *ха|І|ава* 'жінка, яка народила дитину поза шлюбом'.

Модель 5: "назва одягу" → "назва жінки": *коу|шул'а* 'некрасива, неакуратна жінка'.

Модель 6: "назва одягу" → "назви хворобливого стану дитини": *коу|шул'а* 'рани на голові немовляти, спричинені недоглядом чи приходом жінкою з менструацією провідувати породіллю і немовля', 'набита на голові, гуля', 'сплутані нечесані коси', 'хвороба золотуха'.

Модель 7: "назва надприродної істоти" → "назва дитини": *І|анго|І|атко* *І|ангел*, *ангел|лок* 'новонароджена дитина', *ан|гелики* 'діти, які померли нехрещеними'.

Модель 8: "назва реалії" → "назва хворобливого стану людини": *по|жар*, *пу|жар*, *по|жежа* 'вроджена пляма темно-червоного чи синього кольору на тілі людини, появу якої пов'язують із тим, що мати, будучи вагітною, дивилася на пожежу і з переляку взялася за своє тіло', *І|волос* 'хвороба дитини протягом першого року життя,

яка супроводжується постійним плачем і яку пов'язували з тим, що мати під час вагітності біла kota чи собаку', *вишеч'ка* 'коричнева пляма на тілі у формі вишеньки, появу якої пов'язували з тим, що ніби мати щось украла, коли була вагітною'.

Модель 9: "назва частини тіла" → "назва дитини": *м'ізинуєц*, *м'ізеник*, *м'ізничик* *м'ізинок* 'найменший палець на руці чи нозі', 'найменша дитина в сім'ї'.

У цій ТГЛ відзначено найбільше метафор, ускладнених афіксацією, що, очевидно, може бути пов'язано із її специфікою – виокремленням лексико-семантичної групи на позначення дітей.

Специфікою ТГЛ "Тваринництво" є те, що вона є донором для інших ТГЛ, а отже, семантичних моделей, за якими із інших ТГЛ втягуються до неї лексеми, обмежена кількість і вони є малопродуктивними.

Модель 1: "етнонім" → "назва масті тварини": *циган* 'кінь чорної із синюватим полиском масті'.

Модель 2: "назви рослини чи її частин" → "назви продуктів життєдіяльності тварин" *йаг'ід'ки*, *го'рох*, *го'рошок*, *бара'болики*, *б'іб* 'бібки, овечий послід'.

Модель 3: "назва птаха" → "назва тварини": *во'рончик* 'кінь чорної із синювтим полиском масті'.

Модель 4: "назва людини" → "назва домашньої птиці": *ди'карка* 'квочка, яка вивела курчат без відома людей', *баїстр'у'ки*, *баїстру'ки*, *баїстр'у'чата*, *баїструч'ки*, *баїстр'уч'ки* 'курчата, які виведені квочкою без відома людей'.

Висновки й перспективи дослідження. Вивчення семантичної деривації, зокрема утворення номінацій шляхом метафоризації, у декількох тематичних групах лексики одночасно дає змогу якнайповніше виявити семантичну структуру окремого слова. Наприклад, лексема *шишка* репрезентує ТГЛ на позначення рослин, людини та весільних атрибутів. У різних

послідовності значення, зафіксовані в східноpodільських говірках, подано і в Словнику української мови в 11-ти томах [16: 11: 466]. Очевидно, семантична структура лексеми *шишка* розвивалась так: 'суцвіття хвойних та деяких інших рослин, переважно круглої чи овальної форми, вкрите лусочками' → 'весільний хліб, з яким запрошують на весілля і який формою нагадує декілька шишок' та 'найпишніша центральна оздоба короваю' → 'впливова людина при посаді'. Безперечно, розширення діапазону ТГЛ для дослідження виведе на нові семантичні зв'язки.

Вивчення метафори дає змогу простежити, як починався розвиток значення слова. Інколи для того, щоб осягнути процес семантичної деривації, необхідно залучити знання обрядодій у говірках досліджуваного ареалу. Наприклад, лексема *ко'шуля* у СУМі [16: 4: 318] і в більшості діалектних словників північного та південно-західного наріч зареєстрована зі значенням 'сорочка'. Фіксація в діалектних словниках лише семи 'сорочка' наводить на цілком логічну думку, що це є первинне значення лексеми. У східноpodільських говірках лексема позначає комплекси сем, які можна згрупувати навколо архісем 'одяг' ('сорочка', 'грубий шерстяний джемпер', 'безрукавка з хутряною підкладкою', 'чоловічий піджак із вишитою вставкою на грудях і спині'), 'жінка' ('неакуратна некрасива жінка'), 'дитячі хвороби' ('рани на голові немовляти, спричинені недоглядом чи приходом жінкою з менструацією провідувати породіллю і немовля (існувала така заборона)', 'набита на голові гуля', 'хвороба золотуха', 'сплутані нечесані коси'). Очевидно, семантична трансформація лексеми викликана складним переплетенням метафоричного та метонімічного перенесень і відбувалася так 'сорочка' → 'жінка в сорочці' → 'брудна, неакуратна жінка в сорочці (в кошулі)' → 'хвороба немовляти, яке відвідала жінка-кошуля' → 'будь-які

зовнішні хвороби на голові немовляти' → 'заплутане волосся під час таких хвороб'.

Кожна з досліджуваних ТГЛ має свої специфічні наслідки процесу семантичної деривації, наприклад, зооморфна метафора, яка є в усіх досліджуваних ТГЛ, виявилася найбільш релевантною в ТГЛ "Людина і її риси", антропоморфна – у ТГЛ "Бджільництво". Найбільшим донором і найменшим реципієнтом є ТГЛ "Тваринництво", а найбільшим реципієнтом – ТГЛ "Людина і її риси", оскільки до метафоризації вдаються переважно під час негативної характеристики людини.

Перспективу вбачаємо у вивченні інших різновидів семантичної трансформації в східноподільських говірках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Березовська Г. Г. Структурна організація та географія назв одягу і прикрас у східноподільських говірках: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 393 с.
2. Березовська Г. Г. Словник назв одягу та взуття у східноподільських говірках. Умань, 2010. 420 с.
3. Гороф'янюк І. В. Ботанічна лексика центральноподільських говірок: структурна організація та ареалогія. Вінниця: ТОВ "Твори", 2020. 632 с.
4. Гороф'янюк І. В. Способи номінації в мікологічній лексиці центральноподільських говірок. *Мовознавчий вісник*: зб. наук. пр. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2009. Вип. 9. С. 89–100.
5. Гримашевич Г. І. Структура полісемічних назв одягу в середньоподільських говірках. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. № 14. С. 163–167.
6. Гриценко П. Ю. Моделювання системи діалектної лексики. Київ: Наукова думка. 1984. 226 с.
7. Калько В. В. Антропоморфна метафора в українських фітонімах. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Філологічні науки. 2014. Вип. 27. С. 104–112.
8. Кухарчишин М. І. Семантична деривація в українській біологічній термінології: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2021. 250 с.
9. Леснова В. В. Номінація рис людини в українських слобожанських говірках. Луганськ: Альма-матер. 2004. 193 с.
10. Леснова В. В. Словник оцінних номенів людини в українських діалектах / За заг. ред. П. Ю. Гриценка. Луганськ: Вид-во ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2013. 304 с.
11. Мартинова Г. І., Щербина Т. В. Лексика на позначення рис характеру й поведінки в "Словнику середньонадніпрянських говірок". *Мовознавчий вісник*. 2020. № 28. С. 47–57.
12. Оскірко О. П. Назви їжі та напоїв у східноподільських говірках: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2019. 397 с.
13. Оскірко О. П. Матеріали до "Словника назв їжі та напоїв у східноподільських говірках". *Волинь-Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. 2020. Вип. 31. С. 66 – 73.
14. Поліщук Л. Б. Структурна організація та географія назв традиційного будівництва в східноподільських говірках: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецький національний університет ім. Василя Стуса. Вінниця, 2015. 425 с.
15. Скорофатова А. О. Ономазіологія та лінгвогеографія фітономенів в українських східнослобожанських

говірках: монографія. Луганськ: Елтон-2, 2009. 369 с.

16. Словник української мови: в 11 томах. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

17. Стратулат Н. В. Семантична неологізація як спосіб збагачення словникового складу української мови. Мовознавство. 2007. № 3. С. 69–77.

18. Тараненко О. О. Метафора. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ: "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. 2-е вид., випр. і доп. С. 334–337.

19. Тищенко Т. М. Способи номінації в тематичних групах лексики з конкретним значенням у східноpodільських говірках української мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Вип. 42. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. С. 179–183.

20. Тищенко Т. М. Способи номінації в тематичній групі лексики родильного обряду в східноpodільських говірках. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Випуск 44. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. С. 286–290.

21. Тищенко Т. М. Лексика бджільництва говірок Східного Поділля. Умань: РВЦ «Софія», 2008. 90 с.

22. Тищенко Т. М. Східноpodільський родильний обряд: лексикографічний та текстовий описи. Умань: ВПЦ "Візаві", 2014. 460 с.

23. Тищенко Т. М. "Словник східноpodільських говірок" як відображення номінаційних процесів у східноpodільському ареалі української мови. *Філологічний часопис*. 2017. Вип. 2 (10). С. 216–226.

24. Шкурко Г. Переосмислення значень слів як джерело поповнення лексики традиційного транспорту та комунікацій в українських говірках Закарпаття *Науковий вісник*

Ужгородського університету. Серія: Філологія. Вип. 2 (42). 2019. С. 113–117.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Berezovska, H. H. (2011). *Struktorna orhanizatsiia ta heohrafiia nazv odiahu i prykras u skhidnopodilskykh hovirkakh* [Structural organization and geography of names of clothes and decorations in the East-Podilian dialects]: dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. M. P. Drahomanova. Kyiv. 393 p. [in Ukrainian].

2. Berezovska, H. H. (2010). *Slovyk nazv odiahu ta vzuttia u skhidnopodilskykh hovirkakh* [Dictionary of names of clothing and shoes in the East Podolian dialects]. Uman. 420 s. [in Ukrainian].

3. Horofianiuk, I. V. (2020). *Botanichna leksyka tsentralnopodilskykh hovirok : struktorna orhanizatsiia ta arealohiia* [Botanical vocabulary of the Central Podolian dialects: structural organization and arealogy]. Vinnytsia: TOV "Tvory". 632 s. [in Ukrainian].

4. Horofianiuk, I. V. (2009). *Sposoby nominatsii v mikolohichnii leksytsi tsentralnopodilskykh hovirok* [Methods of nomination in the mikologic lexicon of the Central Podolian dialects]. *Movoznavchyi visnyk: zb. nauk. pr. Cherkaskyi nats. un-t im. B. Khmelnytskoho*. Cherkasy. Vyp. 9. P. 89–100. [in Ukrainian].

5. Hrymashevych, H. I. (2004). *Struktura polisemichnykh nazv odiahu v serednopoliskykh hovirkakh* [The structure of polysemic names of clothing in Middle Polesian dialects]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. № 14 S. 163–167. [in Ukrainian].

6. Hrytsenko, P. Yu. (1984). *Modeliuvannia systemy dialektnoi leksyky* [Modeling the dialect vocabulary system]. Kyiv: Naukova dumka. 226 s. [in Ukrainian].

7. Kalko, V. V. (2014). Antropomorfna metafora v ukrainskykh fitonimakh [Anthropomorphic metaphor in Ukrainian phytonyms]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya: Filolohichni nauky*. Vyp. 27. P. 104–112. [in Ukrainian].
8. Kukharchyshyn, M. I. (2021). Semantychna deryvatsiia v ukrainskii biolohichnii terminolohii [Semantic derivation in Ukrainian biology terminology]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. Lviv. 250 s. [in Ukrainian].
9. Liesnova, V. V. (2004). Nominatsiia rys liudyny v ukrainskykh slobozhanskykh hovirkakh [Nomination of human features in Ukrainian slobozhan dialects]. Luhansk : Alma-mater. 193 s. [in Ukrainian].
10. Liesnova, V. V. (2013). Slovnyk otsinnykh nomeniv liudyny v ukrainskykh dialektakh [Dictionary of evaluated human names in Ukrainian dialects] / Za zah. red. P. Yu. Hrytsenka. Luhansk: Vyd-vo DZ "LNU imeni Tarasa Shevchenka". 304 s. [in Ukrainian].
11. Martynova, H. I., Shcherbyna T. V. (2020). Leksyka na poznachennia rys kharakteru y povedinky v "Slovnyku serednonaddniprianskykh hovirok" [Vocabulary for character traits and behavior in the "Dictionary of Middle-Dneprian Dialects"]. *Movoznavchyi visnyk*. № 28. P. 47–57. [in Ukrainian].
12. Oskyrko, O. P. (2019). Nazvy yizhi ta napoiv u skhidnopodilskykh hovirkakh [The names of food and drinks in the East Podolian dialects]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Cherkaskiy natsionalnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho. Cherkasy. 397 p. [in Ukrainian].
13. Oskyrko, O. P. (2020). Materialy do "Slovnyka nazv yizhi ta napoiv u skhidnopodilskykh hovirkakh" [Materials for the "Dictionary of names of food and drinks in the East Podolian dialects"]. *Volyn-Zhytomyrshchyna: Istoryko-filolohichniy zbirnyk z rehionalnykh problem*. Vyp. 31. P. 66–73. [in Ukrainian].
14. Polishchuk, L. B. (2015). Strukturna orhanizatsiia ta heohrafiia nazv tradytsiinoho budivnytstva v skhidnopodilskykh hovirkakh [Structural organization and geography of names of traditional construction in the East Podolian dialects]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Donetskyy natsionalnyi universytet im. Vasylia Stusa. Vinnytsia. 425 s. [in Ukrainian].
15. Skorofatova, A. O. (2009). Onomasiolohiia ta linhvoheohrafiia fitonomeniv v ukrainskykh skhidnoslobozhanskykh hovirkakh [Onomasiology and linguogeography of phytonomen in Ukrainian East Slobozhan dialects]: monohrafiia. Luhansk: Elton-2. 369 s. [in Ukrainian].
16. Slovnyk ukrainskoi movy (1980). [Dictionary of the Ukrainian Language] (1970 – 1980). 1–11. K.: Nauk. dumka [in Ukrainian].
17. Stratulat, N.V. (2007) Semantychna neolohizatsiia yak sposib zbahachennia slovnykovoho skladu ukrainskoi movy [Formation of semantic neologisms as means of Ukrainian vocabulary enrichment]. *Movoznavstvo*. № 3. P. 69–77. [in Ukrainian].
18. Taranenko, O. O. (2004). Metafora [The Metaphor]. *Ukrainska mova. Entsyklopediia*. Kyiv: "Ukrainska entsyklopediia" im. M. P. Bazhana. 2-e vyd., vypr. i dop. P. 334–337. [in Ukrainian].
19. Tyshchenko, T. M. (2016). Sposoby nominatsii v tematychnykh hrupakh leksyky z konkretnym znachenniam u skhidnopodilskykh hovirkakh ukrainskoi movy [Methods of nomination in the thematic groups of the lexicon with a specific meaning in the East Podolian dialects of the Ukrainian language]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka: Filolohichni nauky*. Vyp. 42. Kamianets-Podilskiy: Aksioma. P. 179–183. [in Ukrainian].
20. Tyshchenko, T. M. (2017). Sposoby nominatsii v tematychnii hrupi leksyky rodylnoho obriadu v

skhidnopodilskykh hovirkakh [The ways of nomination in the thematic group of the lexicon of maternity rites in the East Podolian dialects]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka: Filolohichni nauky*. Vypusk 44. Kamianets-Podilskiy: Aksioma. P. 286–290. [in Ukrainian].

21. Tyshchenko, T. M. (2008). *Leksyka bdzhilnytstva hovirok Skhidnoho Podillia* [Vocabulary of the East Podillia dialects]. Uman: RVTs "Sofia". 90 s. [in Ukrainian].

22. Tyshchenko, T. M. (2014). *Skhidnopodilskiy rodylnyi obriad: leksykohrafichni ta tekstovyi opysy* [East Podillia maternity rite: lexicographical and textual description]. Uman: VPTs "Vizavi". 460 s. [in Ukrainian].

23. Tyshchenko, T. M. (2017). "Slovyk skhidnopodilskykh hovirok" yak vidobrazhennia nominatsiinykh protsesiv u skhidnopodilskomu areali ukrainskoi movy [The "Dictionary of East Podolian Dialects" as a reflection of nomination processes in the East Podolian area of the Ukrainian language]. *Filolohichni chasopys*. Vyp. 2 (10). P. 216–226. [in Ukrainian].

24. Shkurko, H. (2019). *Pereosmyslennia znachen sliv yak dzherelo popovnennia leksyky tradytsiinoho transportu ta komunikatsii v ukrainskykh hovirkakh Zakarpattia* [Rethinking the meanings of words as a source of replenishment of the lexicon of traditional transport ta communications in Ukrainian dialects of Transcarpathia]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Filolohiia*. Vyp. 2 (42). P. 113–117. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії: 01.07.2022

Схвалено до друку: 30.09.2022